

Robert Kurelić

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Filozofski fakultet

Negrijeva 6, HR-52100 Pula

robert.kurelic@unipu.hr

Lovro Kurelić, Istranin na dvoru Leopolda I. Poliglot, carski herald i dvorjanin*

Izvorni znanstveni rad | Original scientific paper

UDK 94(436)16:929Kurelić, L.

DOI 10.32728/h2024.02

Primljeno | Received: 18. IX. 2024.

Izvadak

Lovro Kurelić, rođen u Boljunu u Istri, izgradio je u drugoj polovici 17. stoljeća impresivnu karijeru na habsburškom dvoru unatoč skromnim počecima. Obrazovan u crkvenim krugovima, zahvaljujući rodbinskim vezama s obiteljima Velijan i Glavinić, stekao je jezične vještine koje su ga učinile ključnim članom diplomatskih misija. Kao češki herald u službi Ferdinanda III. i Leopolda I., Kurelić je sudjelovao u važnim diplomatskim misijama, uključujući i izaslanstvo u Moskvu 1655. godine. Uz dvorsku službu, bio je angažiran na sastavljanju genealogija za europsko plemstvo, čime si je osigurao financijsku stabilnost. Unatoč čestom kašnjenju plaća zbog vječno oskudne državne blagajne, uspio je osigurati visok društveni status za sebe i svoju obitelj, ističući obrazovanje kao ključni faktor uspjeha. Njegova ostavština ogleda se u trajnim djelima i utjecaju na habsburšku diplomaciju, heraldiku i povijest europskoga plemstva.

Excerpt

Born in Boljun, Istria, Lovro Kurelić built an impressive career at the Habsburg court in the second half of the 17th century, despite his humble beginnings. Thanks to his familial connections to the Velijan and Glavinić families, he was educated in church circles and developed linguistic skills that made him a key member of diplomatic missions. As the Czech herald in the service of Ferdinand III and Leopold I, Kurelić took part in important diplomatic missions, including an embassy visit to Moscow in 1655. Besides his duties at court, he worked on compiling genealogies for European aristocrats, which helped ensure his financial stability. Despite frequent delays in

* Tekst je nastao radom na projektu *ReCogniSeMe – Rituali, ceremonije i simboli hrvatskog srednjovjekovlja u europskom kontekstu (800. – 1600.)* Hrvatske zaklade za znanost (šifra: IP-2020-02-3702). Posebnu zahvalu upućujem Cristianu Nicolaeu Danielu iz Veleposlanstva Rumunjske u Republici Austriji na pomoći u pribavljanju dijela materijala te Violeti Moretti na pomoći s prijevodom latinskoga epitafa.

salary payments due to the perpetually cash-strapped state treasury, he managed to secure a high social standing for himself and his family, with education being a key factor in his success. His legacy is reflected in his lasting works and his influence on Habsburg diplomacy, heraldry, and the history of European nobility.

Ključne riječi: Lovro Kurelić, habsburški dvor, heraldika, genealogija, obrazovanje

Key words: Lovro Kurelić, Habsburg court, heraldry, genealogy, education

Uvod

Sovjetski Savez lansirao je 4. listopada 1957. prvi orbitalni satelit, Sputnjik 1, pokrenuvši sovjetski svemirski program. Sjedinjene Američke Države bile su konsternirane tim uspjehom te je zavladao svojevrsna panika zbog percipiranoga gubitka tehnološke nadmoći nad hladnoratovskim suparnikom. Dok su neki kasniji američki komentatori lansiranje Sputnjika uspoređivali s Pearl Harborom (1941.) ili 11. rujna (2001.) zbog njegova utjecaja na „izazivanje nacionalnoga odgovora na nove opasnosti“,¹ u izdanju *New York Timesa* od 26. studenoga 1957. izneseno je zanimljivo opažanje da je „nekih 40 posto sovjetskih studenata učilo engleski te [da] mnogi sovjetski znanstvenici u raznim poljima mogu čitati naš [engleski, op. a.] jezik“, dok „samo nekoliko tisuća američkih studenata studira ruski jezik“.² Važnost razumijevanja jezika „onoga drugog“, suparnika ili neprijatelja, prepoznata je u američkoj javnosti kao izrazita strateška slabost koju je bilo potrebno hitno ispraviti. I doista, dok su do jeseni 1956. tek 173 visokoškolske ustanove nudile učenje ruskoga jezika, do akademske 1960./1961. godine njihov se broj popeo već na 593.³

Tristo godina prije, na habsburškom dvoru u Beču vjerojatno su se donositelji odluka našli u sličnoj situaciji kada je ondje u ljeto 1654. osvanula delegacija ruskoga cara Aleksija I. Romanova (1645. – 1676.) predvođena Ivanom Baklanovskim i Ivanom Mihajlovim, trideset i sedam godina nakon posljednje takve diplomatske misije u vrijeme prvoga cara iz dinastije Roma-

1 Editorial, „The Legacy of Sputnik“, *New York Times*, 4. listopada 2007., dostupno *online*, <https://www.nytimes.com/2007/10/04/opinion/04thur3.html> (posljednji pristup: 15. rujna 2024.).

2 „On Paying Attention“, *New York Times*, 26. studenoga 1957., dostupno *online*, <https://timesmachine.nytimes.com/timesmachine/1957/11/26/issue.html> (posljednji pristup: 15. rujna 2024.).

3 J. T. Shaw, „The Teaching of Russian in the United States“, *The Modern Language Journal*, 45, 8, 1961., 347–349, dostupno *online* u bazi *JSTOR*, <https://doi.org/10.2307/320485> (posljednji pristup: 15. rujna 2024.).

nova, Mihaela Fjodoroviča (1613. – 1645).⁴ No, dok je u prethodnom susretu Rusko Carstvo nastupalo kao poražena sila koja je Stolbovskim mirom 1617. bila prisiljena Švedskoj odstupiti južnu obalu Finskoga zaljeva, a Poljsko-Litavskoj Uniji 1618. Smolensk i Černigov, nova je delegacija u Beč stigla na krilima velikoga ustanka ukrajinskoga hetmana Bohdana Hmeljnickoga koji se okrenuo protiv Poljsko-Litavske Unije te priznao vlast moskovskoga cara, donijevši pod njegovu de facto vlast (poslije, mirom u Andrusovu 1667. i de iure) široka prostranstva današnje Ukrajine na lijevoj obali Dnjepra, uključujući i grad Kijev na desnoj.

Car Ferdinand III., poljuljan gubitkom starijega sina i prijestolonasljednika Ferdinanda IV. te umoran od posljedica Tridesetogodišnjega rata, priznao je rusko pripajanje istočne Ukrajine, nazivajući je Malom Rusijom, te se obvezao poslati delegaciju u Moskvu iduće godine.⁵ Za tu su mu delegaciju nasušno bili potrebni ljudi od povjerenja koji su mogli relativno brzo ovladati ruskim jezikom. Imao je pritom sreću što je kompozitna multinacionalna monarhija kojom su Habsburgovci vladali mogla iznjedrili osobe čiji je materinski jezik, čakavski hrvatski, bio blizak ruskom, pogotovo ako su k tomu bili obrazovani i u staroslavenskoj liturgiji.⁶ Dvojica učenih Istrana izgradit će vrlo uspješne karijere u službi na bečkom dvoru tijekom vladavine Ferdinanda III. i Leopolda I. te uz financijske nagrade steći i plemićke naslove. Bili su to Lovro Kurelić iz Boljuna i njegov znatno poznatiji rođak Sebastijan Glavinić iz Pićna.

Lovro Kurelić i Sebastijan Glavinić – obiteljska umreženost kao temelj za obrazovanje i društveni napredak

Lovro Kurelić rođen je vjerojatno između 1615. i 1619. godine. U armorijalu kojim je 27. travnja 1654. učinjen plemićem navodi se da mu je otac poginuo u ratu s Mlečanima, odnosno u Uskočkom ratu koji je u Istri bjesnio od 1615. do 1618.⁷ Boljun je tada bio uskočko uporište, a mnogi mještani sudje-

4 Iskra Schwarcz, „Die diplomatischen Beziehungen Österreich-Russland in der Zweiten Hälfte des XVII. Jahrhunderts“ (dalje: „Die diplomatischen Beziehungen“), *200 Jahre Russisches Ausenministerium: Fachtagung am 26. November 2002 im Oesterreichischen Staatsarchiv, Mitteilungen des Österreichischen Staatsarchivs (MÖSTA)*, 50 (ur. Generalna direkcija), Innsbruck – Wien 2003., 29–42.

5 Isto, 32.

6 Postojala je drevna tradicija staroslavenske liturgije na području Istre i Kvarnera, a premda je bilo i uspješnih inicijativa osuvremenjivanja jezika na jezične standarde žitelja tih krajeva XVI. i XVII. stoljeća, još je 1631. tiskan glagoljski Misal u ruskoj redakciji Rafaela Levakovića. Vidi Mihovil Bolonić, „Stoljetne veze krčkih i senjskih glagoljaša“, *Senjski zbornik*, 6, 1975., 113–118.

7 Austrijski državni arhiv (dalje: AT-OeStA), Opći upravni arhiv (dalje: AVA), Plemićke privilegije (dalje: Adel RAA), 65.15.

lovali su u prepadima na mletačke posjede u blizini.⁸ Kako je u matičnoj knjizi Boljuna Lovre Kurelić spomenut 1636. kao žakan, tada nije mogao imati manje od 14 godina.⁹ U naraciji armorijala navodi se kako je njegova obitelj podrijetlom iz Bosne te da je izbjegla pred Osmanlijama u nastojanju da sačuva svoje pravovjerje, ali i da je nekoć „pripadala ilirskom plemstvu“. Nema razloga sumnjati u navod da su mu preci u Istru izbjegli pred Osmanlijama. Pozivanje na plemenito podrijetlo, međutim, moglo je biti retoričkim ukrasom da bi se osnažilo opravdanje za dodjelu plemićkoga statusa. Uostalom, i veliki aristokratski rodovi, od Habsburgovaca i Luksemburgovaca do raznih vojvodskih i grofovskih obitelji, često su uljepšavali svoja rodoslovlja još od razvijenoga srednjeg vijeka pa ovaj relativno benigni dodatak obiteljskoj povijesti Kurelićevih predaka ne bi predstavljao izuzetak od prakse.¹⁰ Kurelići se prvi put pojavljuju na glagoljskom natpisu majstora Antuna iz Padove u Draguču iz 1529., potom u Borutu 1560. i Boljunu kao istaknuti članovi zajednice, što bi moglo sugerirati da su već pri dolasku polagali pravo na istaknut položaj.¹¹ Budući da se zadržavaju gotovo isključivo na prostoru austrijske Istre, može se pretpostaviti da je obitelj došla na istarsko ozemlje tijekom Rata Cambraiske lige, vjerojatno inicijativom Krste Frankapana Modruškoga i Ozaljskoga, moguće i kao vojnici, nekadašnji pripadnici rodovskoga plemstva u Bosni, kao što su to za sebe tvrdili i Glavinici.¹² S vremenom su se ukorijenili u Boljunu, uspješno se integriravši u njegovu društveno-političku svakodnevicu potkraj šesnaestoga stoljeća.¹³ Ostavši bez roditelja, čini se da je Lovro svoju sreću tražio osloncem na majčine

8 Miroslav Bertoša, *Istra: Doba Venecije*, Pula 1995., 380.

9 Navodi se 21. listopada 1635. kao svjedok vjenčanju Vike, kćeri Ivana Velana, a zatim kao žakan svjedoči još jednom vjenčanju 25. listopada 1637. Dražen Vlahov, *Matična knjiga iz Boljuna. Glagoljski zapisi od 1576. do 1640.*, Pazin 2011., 270-273. Žakan (djak, dijak), svećenički pripravnik, mogao je primiti samo tonzuru s navršenih četrnaest godina ili biti s nižim redovima. Budući da se poddakonat, prvi od viših redova, u pravilu primao nakon što bi pristupnik navršio osamnaest godina, moguće je da je rođen upravo 1618. godine. Đakonom se postajalo s dvadeset, a svećenikom s dvadeset i četiri godine. U svakom slučaju, kao žakan je morao biti krizman i pismen. Usporedi Jure Brkan, „Gubitak kleričkog staleža (Can. 290, 18&2)“, *Posebni sudski postupci i postupanja*, ur. Josip Šalković, Zagreb 2010., 165-205, bilješka 16; Rudolf Strohal, „Nešto o životu Vrbničana na otoku Krku u prvoj polovini 17. vijeka“, *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena*, 16, 1911., 275-292, ovdje: 277-278.

10 Marie Tanner, *The Last Descendants of Aeneas. The Habsburgs and the Mythic Image of the Emperor*, New Haven 1993., 87-98; Karl Schmid, *Gebürt – Herrschaft – Geschlechterbewußtsein. Grundfragen zum Verständnis des Adels im Mittelalter*, Sigmaringen 1998., 119-158.

11 Branko Fučić, *Glagoljski natpisi*, Zagreb 1982., 102, 138; Robert Kurelić, *Daily Life on the Istrian Frontier*, Turnhout 2019., 74-77; Ivan Jurković, *Oratio pro Croatia*, Zagreb 2022., 44.

12 Jakob Richter, „Boštjan Glavinici de Glamoč in njegov opis Rusije“ (dalje: „Boštjan Glavinici de Glamoč“), *Časopis za zgodovino in narodopisje*, 6, 1, 1970., 22-36.

13 Mihel Kurelić je, primjerice, pet puta biran za starješinu bratovštine sv. Mikule u Boljunu na prijelazu stoljeća. Dražen Vlahov, *Knjiga oltara bratovštine sv. Mikule u Boljunu (1582-1672). Glagoljski zapisi od 1582. do 1657. godine*, Pazin 2008., 391.

rođake, obitelj Velijan (ili Velan), među kojima je bio i boljunski župnik Bernardin Velijan(i). On je prešao put od žakna 1605., preko kapelana i kanonika 1617., do izbora za župnika 1620., dužnosti na kojoj će ostati do 1657. godine. Rudolf Strohal nazvao je Bernardina Velijana „najinteligentnijim boljunskim svećenikom“, misleći vjerojatno na njegovo obrazovanje koje se naziralo u zapisima u matičnim knjigama i glagoljaškim ispravama.¹⁴ Pod njegovim je mentorstvom Lovro učio kao žakan.

Preko Velijana njegova će se sudbina ispreplesti s hrvatskoj historiografiji puno poznatijom obitelji, onom Glavinića iz Glamoča koji su se 1585. preselili iz Bosne u Kanfanar, nekoliko mjeseci prije rođenja Ivana Glavinića koji će nakon zaređenja uzeti ime Franjo i s njime ući u anale hrvatske svjetovne i crkvene povijesti kao svećenik, pisac, povjesničar i lingvist.¹⁵ Franjo Glavinić je poslan na školovanje u franjevački samostan na Trsatu jer se obitelj našla u teškoj financijskoj situaciji, a nastavio se obrazovati u Ljubljani, Cremoni, Piacenzi i Bologni. Vjerojatno je upravo on odškrinuo vrata Lovri Kureliću, zasigurno na molbu svojega pranećaka. Margareta Velijan, kći Vincenta Velijana koji je u Boljunu uživao velik ugled te bio i biran za župana, udala se, naime, 4. veljače 1619. za stanovitoga Nikolu (Miklava) Švogara iz Pićna.¹⁶ Posmrtni epitaf iz nekadašnje pićanske katedrale koji je 1696. svojim roditeljima dao podići senjsko-modruški biskup Sebastijan Glavinić otkriva da je Švogar (lat. *Svogger*)¹⁷ bio nadimak njegovu ocu Nikoli, Franjinom nećaku koji se iz Kanfanara preselio u Pićan. Time obiteljska struktura postaje gotovo potpuno jasna. Premda se Lovrini roditelji izrije kom ne spominju u boljunskim matičnim knjigama, činjenica da se i Lovro Kurelić i Sebastijan Glavinić međusobno višekratno oslovljavaju (prvim) rođacima čini vrlo vjerojatnom hipotezu da je Lovro, izgubivši oca u ranoj dobi, oslonac pronašao u majčinoj obitelji, boljunskom župniku, vjerojatno ujaku, Bernardinu Velijanu i tetki Margareti, udanoj Glavinić.¹⁸ Preko njih

14 Rudolf Strohal, „Mjesto Boljun u Istri koncem 16. i početkom 17. vijeka“, *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena*, 23, 1918., 219.

15 Pejo Ćošković, „Glavinić, Franjo“, *Hrvatski biografski leksikon (1983–2024)*, mrežno izdanje, <https://hbl.lzmk.hr/clanak/glavinic-franjo> (posljednji pristup: 15. rujna 2024.).

16 Vlahov, *Matična knjiga iz Boljuna*, 244.

17 U bibliografiji se redovito navodi kao „Sfožer“, međutim glagoljaška inačica koju donosi Vlahov je Švogar, a latinski naziv na epitafu u Pićnu je Sfogger.

18 U svojoj oporuci od 28. listopada 1677. Lovro Sebastijana naziva „mio cugino“: AT-OeStA, Kućni, dvorski i državni arhiv (dalje: HHStA), *Ured najvišeg državnog maršala* (dalje: HA OMaA), br. 626-42, str. 10. U epitafu koji je Sebastijan podignuo Lovri 1687. sebe identificira kao „consobrinus Istrianus Petinensis“, odnosno bratić u prvom koljenu, Istranin iz Pićna. Don Giovanni Salvadori, *Die Minoritenkirche und ihre älteste Umgebung* (dalje: *Die Minoritenkirche*), Wien 1894., 350-351.

je mogao doći do visoko pozicioniranoga i iznimno obrazovanoga Franje Glavinića, koji je bio provincijal franjevačke provincije Bosne Hrvatske u više mandata od 1610. te gvardijan franjevačkoga samostana na Trsatu od 1632. do 1639. te ponovno od 1643. do 1648. i konačno od 1651. do 1652. godine. Vrlo je vjerojatno da je upravo u to vrijeme mladi žakan Lovro Kurelić, posredovanjem svojih rođaka Velijana, poslan na daljnje školovanje na Trsat i drugdje, a poslije će i on sam moći dijelom uzvratiti uslugu, pomažući svojem rođaku Sebastijanu u karijernom usponu na bečkom dvoru. Dvojica potomaka izbjeglica pred osmanskom ugrozom koji su tada još čuvali sjećanje na zajedničko podrijetlo i koji su dijelili i bliske rodbinske veze, nastaviti će dijeliti svoju sudbinu i daleko od svojega istarskog doma, u službi na habsburškom dvoru u Beču.

Dvor u vrijeme Ferdinanda III. – prilika za uspon obrazovanih i ambicioznih podanika

Habsburška Monarhija postupno se mijenjala i modernizirala još od vremena Ferdinanda I. (1556. – 1564.), no moć aristokracije u staležima nasljednih zemalja i u Češkoj ostala je praktički neokrnjena usprkos nastojanjima više generacija habsburških vladara da je slome i uvedu centraliziranu državu. U konačnici su odustali od toga te su s aristokracijom postigli svojevrсни sporazum o međusobnoj podršci i suradnji. To je potvrđeno i praksom da se na visoke dvorske, upravljačke i zapovjedne službe redovito imenovali osobe iz redova visokoga plemstva. Deblji kraj takvoga aranžmana izvuklo je niže plemstvo koje je postupno marginalizirano i podređeno zemaljskim staležima, a jedino je mnogobrojno rodovsko plemstvo Ugarsko-Hrvatskoga Kraljevstva uspjelo zadržati svoje privilegije i društveni status. Niži plemići u ostatku Monarhije morali su svoju sreću i svoje prilike tražiti u službi na dvoru koji je trebao sve više i više djelatnika, doduše, s vrlo specifičnim vještinama.

Još se od izuma tiskarskoga stroja diljem Europe odvijala svojevrсна „papirnata revolucija“, proces koji je, poput znatno poznatije vojne revolucije na prijelazu iz srednjega u rani novi vijek, iz temelja promijenio tadašnje društvo.¹⁹ Američki povjesničar Paul M. Dover posudio je pojmove revolucije i pripitomljavanja iz prirodnih znanosti da bi pojasnio međusobni

---

19 Clifford Rogers (ed.), *The Military Revolution Debate. Readings on the Military Transformation of Early Modern Europe*, Boulder (CO) 1995.

utjecaj iznimmoga širenja upotrebe papira nakon izuma tiskarskoga stroja i ljudskoga društva i kulture. Iznenadna sveprisutnost papira i papirnatih komunikacija, kao i mogućnost brzoga raspačavanja pisane riječi, prilagodila se rastućim potrebama sve modernije i sve kompleksnije države, ali je istodobno promijenila i svakodnevne navike vlastodržaca i njihova upravnoga aparata.²⁰ Vjerojatno najbolji primjer takve tranzicije možemo vidjeti u osobi Karla V. i njegova sina Filipa II. Dok je car „u čijim zemljama sunce nikad ne zalazi“ dijelom još pripadao obrascu srednjovjekovnoga itinerarnog vladara, osobno rješavajući nagomilane probleme diljem Svetoga Rimskog Carstva i svojih španjolskih krunovina, njegov je nasljednik postao poznat po inzistiranju na modelu vladavine posredstvom pisama, što je Geoffrey Parker izvrsno prikazao u svojim biografijama dvojice vladara.²¹

Eksplozija pisane riječi od sredine petnaestoga stoljeća potpuno je transformirala prirodu administracije, kao i njezine potrebe. Umjesto srednjovjekovnoga plemića čija je primarna kvalifikacija bila vojna vještina, državi je najednom trebao obrazovan i pismen službenik, a u habsburškom slučaju i poliglot zbog multietničkoga karaktera Monarhije. Ferdinand III. i sam je bio humanistički odgojen te je, pored njemačkoga, „perfektno govorio talijanskim, tečno latinskim, a zadovoljavajuće španjolskim jezikom“.²² Stoga ne čudi da je na njegovu dvoru, pored pripadnika visokoga plemstva koji su za sebe tražili i dobivali najviše upravne položaje, u pravilu bilo mjesta za ambiciozne i obrazovane ljude neplemenitoga podrijetla, poput Matije Pricklmyra, seljačkoga sina koji se obrazovao kod isusovaca u Grazu, da bi, nakon odvjjetničke službe, bio imenovan dvorskim kancelarom te promaknut u baruna od Goldegga 1648. godine.²³ Na njegovu primjeru može se uočiti novi obrazac socijalne mobilnosti: dok su pripadnici viteškoga, srednjega sloja plemstva, gubili bitku s aristokracijom u državnim staležima te svojoj djeci, zbog osiromašenja, teško mogli priuštiti prijeko potrebno obrazovanje za pronalaženje lukrativne službe, pojedinci skromnoga podrijetla koji su se obrazovali besplatno unutar crkvenih krugova mogli su ostvariti

20 Paul M. Dover, „The Impacts of Paper’s Abundance, 1450–1650: An Episode in Coevolution“, *Paper Stories – Paper and Book History in Early Modern Europe*, ed. Silvia Hufnagel, Þórunn Sigurðardóttir and Davíð Ólafsson, Berlin – Boston 2023., 56–57, dostupno online, <https://doi.org/10.1515/978311162768-003> (posljednji pristup: 15. rujna 2024.).

21 Geoffrey Parker, *Emperor: a new life of Charles V*, New Haven (CT) 2019.; isti, *Imprudent king: a new life of Philip II*, New Haven (CT) 2014.

22 Mark Hengerer, *Kaiser Ferdinand III (1608–1657): Eine Biographie* (dalje: *Kaiser Ferdinand III*), Wien 2012., 32.

23 Isto, 48, 161–162.

značajne dvorske karijere, pa i steći plemićke naslove u službi nadvojvode i cara. Tim su putem, po svemu sudeći, kročili Lovro Kurelić, a zatim i Sebastijan Glavinić. U tome su, u osnovi, slijedili trag još jednoga znamenitog Hrvata na bečkom dvoru.

Allegretto Allegretti bio je Dubrovčanin čija se obitelj, koja je tada nosila jednu od inačica imena Rado (Radić, Radivoj, Radosaljić), u Republiku doselila iz Bosne nakon njezina pada pod Osmanlije.²⁴ Zbog svojega specifičnoga geopolitičkog položaja Dubrovnik je još od kasnoga srednjovjekovlja njegovao dobre odnose s Napuljskim Kraljevstvom kao protutežu svojim mletačkim i osmanskim susjedima. Od 1382., kada ih je Karlo III. diplomatski izjednačio s Đenovom i Venecijom, Dubrovčani su ulagali u dobre odnose s napuljskim vladarima, a ta se suradnja proširila pod španjolskim Aragoncima i Habsburgovcima. Karlo V. potvrdio je Dubrovniku pravo na uvoz žita iz Napulja, što je bilo od životne važnosti za dugoročno očuvanje njegove neovisnosti.²⁵ Allegretti je bio obrazovan za svećenika i čini se da je bio povezan s isusovcima. U Madrid je stigao 1627. s namjerom preuzimanja dubrovačkoga konzulata, međutim, kako je pozicija još uvijek bila zauzeta, stavio se u raspolaganje španjolskom dvoru, pozvavši se na svojega djeda koji je, zajedno sa šestoricom braće – od kojih su neki i životom platili tu djelatnost – godinama služio u flotama Karla V. u istočnom Sredozemlju.²⁶ Već se 1633. nalazio u diplomatskoj misiji u Krakovu, u službi španjolskoga veleposlanstva u Beču.

Španjolski povjesničar Miguel Conde-Pazos, pored isusovačkih veza i obiteljskih zasluga, posebno ističe njegovu višejezičnost kao ključan razlog njegove vrijednosti za diplomatske aktivnosti madridskoga dvora i njegovo smještanje upravo u Beč. Allegretti je, naime, osim španjolskoga, tečno vladao talijanskim, latinskim i „ilirskim“, odnosno hrvatskim jezikom. Potonji

²⁴ U Dubrovniku su postojale tradicije o trima različitim obiteljima Allegretti, za svaku od kojih se navode tri različita podrijetla. Pripadnici neke od tih obitelji preselili su se na područje Napuljskoga Kraljevstva, gdje su nastavili živjeti kao *conti di Mirabello*. Pritom treba imati u vidu da su se inačice imena Rado u Dubrovniku zapisivale u talijanskom obliku kao Allegretto, iako su se u narodu izgovarale u staroj varijanti. Vidi Niko Kapetanić – Nenad Vekarić, „Utjecaj kršćanstva na izbor osobnih imena u selima Dubrovačke Republike“, *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku*, 28, 1990., 51; Filiberto Campanile, *Dell'armi, ouero insegne de i nobili. Scritte dal signor Filiberto Campanile oue sono i discorsi d'alcune famiglie, così spente, come viue del regno di Napoli*, Napoli 1680., 409-410; Giuseppe Gelcich, *I conti di Tuhej*, Ragusa 1890., 30-31.

²⁵ Ilija Mitić, „Prilog proučavanju odnosa Napuljske Kraljevine – Kraljevstva Dviju Sicilija i Dubrovačke Republike od sredine XVII. do početka XIX. stoljeća“, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest*, 19, 1986., 101-132.

²⁶ Miguel Conde-Pazos, „Allegretto Allegretti: un diplomático de Ragusa al servicio de los Habsburgo“, *Hispania*, god. 81, br. 269, 2021., 623, dostupno *online*, <https://hispania.revistas.csic.es/index.php/hispania/issue/view/93> (posljednji pristup: 16. listopada 2024.).

se posebno izdvaja kao komparativna prednost koja je španjolskom veleposlanstvu davala visoku razinu fleksibilnosti u odnosima s Osmanskim Carstvom, kao i širim svijetom Istočne Europe, napučene govornicima slavenskih jezika. Materinski slavenski jezik bio je, prema Conde-Pazosu, čimbenik koji je „promovirao integraciju Dubrovčana u diplomatski aparat Rima i Beča tijekom 16. i 17. stoljeća kao svojevrсни arhetip transkulturalnoga i transdenominacijskoga djelovanja“ na širokom prostoru istočnoga habsburškog susjedstva.²⁷ Allegretti je, pritom, pronašao zaštitnicu u osobi carice Marije Ane (1606. – 1646.), koja ga je i osobno slala na nekoliko važnih tajnih misija. Nakon njezine smrti španjolski su se dvorjani u njezinoj pratnji većinom vratili u Madrid, dok je Allegretti ostao u Beču i tješnje se vezao za Ferdinanda III. Pritom je osobno svjedočio postupnom opadanju španjolskoga utjecaja, koji je sve više mjesta prepuštao talijanskom, a i dvije istoimene carice iz obitelji Gonzaga, Eleonora starija (1598. – 1655.), supruga Ferdinanda II., i Eleonora mlađa (1630. – 1686.), supruga Ferdinanda III., dale su tomu golem prinos, dovodeći svoje sunarodnjake na visoka mjesta na bečkom dvoru. Allegrettiju to, međutim, nije previše smetalo jer je i sam tečno govorio talijanskim jezikom pa je ostao služiti austrijskoj grani Habsburgovaca u nizu drugih diplomatskih misija, a posljednja je bila upravo ona u Moskvu 1655., na koju je sa sobom vodio i svojega sunarodnjaka, Dubrovčanina Frana Gundulića, sina pjesnika Ivana (Dživa) Gundulića. Mladi je Frano, kao satnik u habsburškoj službi vjerojatno bio zadužen za sigurnost izaslanstva, ali je o misiji vodio i iscrpan dnevnik koji nam otkriva mnoge zanimljive podatke o njezinu tijeku.²⁸

Diplomska misija krenula je iz Beča 27. lipnja 1655., a u Moskvu je ušla 17. listopada. Gundulić poimence spominje samo glavne izaslanike, svojega sunarodnjaka Allegretta de Allegrettija i Johanna Theodora von Lorbacha, ali se zato u iscrpnom ruskom popisu poslanika koji su posjećivali ruski dvor nalazi i *дворецкий* (dvornik, batler, majordom) Lovro Kurelić, naveden kao treći, odmah nakon Frana Gundulića i tajnika Johanna Franza.²⁹ Za tu iznimno delikatnu misiju koja će se protegnuti na više od godinu

²⁷ Isto, 628.

²⁸ Mirko Deanović, „Frano Dživa Gundulića i njegov put u Moskvu 1655. godine“ (dalje: „Frano Dživa Gundulića“), *Starine*, 41, 1948., 10. Oko datuma polaska postoji više varijanti, od toga da su krenuli 25. ili čak i 20. lipnja. Vidi Schwarcz, „Die diplomatischen Beziehungen“, 32.

²⁹ *Списки дипломатических лиц русских за границей и иностранных при Русскомъ дворѣ (Съ начала сношений 101800 г.)* (dalje: *Списки дипломатических лицъ*), Выпуск 1 (составлены Сергѣемъ Ал. Бѣлокуровымъ), Moskva 1892., 20.

dana jezik je, po svemu sudeći, bio ključan čimbenik u odabiru osoblja. Prevoditelj za turski jezik, Paolo Maria Golieli, Allegrettijev rođak iz Dubrovnika, molio je neuspješno cara za dopuštenje da se pridruži izaslanstvu jer je „jezik Moskovljana bio nalik njegovom materinskom jeziku“.³⁰ Delegacija je vrlo vjerojatno uključivala više osoba hrvatskoga ili slavenskoga podrijetla da bi se olakšala komunikacija s prostorom koji dotad bečkom dvoru nije bio osobito zanimljiv pa za njega uopće nije bio diplomatski pripremljen.³¹ U Moskvi su proveli čitavu zimu, a car Aleksije primio ih je na katolički Božić. Budući da se politička situacija promijenila ulaskom Švedske u rat, dogovoren je novi susret na kojem bi se posredovalo o miru u Vilniusu u ljeto 1657. Izaslanici su se onamo uputili zajedno s Moskovljanima te su ispregovarali primirje između Poljske i Rusije, koje je objema zemljama dalo priliku da se koncentriraju na švedsku prijetnju. Spomenuto izaslanstvo, kao i ona koja će se u Moskvu uputiti u idućim godinama, moralo se nositi s brojnim izazovima za boravka na moskovskom dvoru. Obojici careva, a samim time i njihovim poslanicima, bilo je neizmjereno važno oblikovati simboličku komunikaciju, susrete, pozdrave, razmjene poklona, redosljed hodanja ili sjedenja, a sve to da bi se pokušalo drugoga postaviti u podređeni položaj. Allegretto Allegretti i Theodor Lorbach, kao službeni predstavnici Ferdinanda III., bili su višekratno prisiljeni braniti čast i dignitet svojega suverena da ga ne bi nehotice, svojim prijestupom ili propustom, predstavili kao statusno inferiornoga ruskome caru. Čitava ta atmosfera u kojoj se odmjeravao svaki poklon, svaka gesta ili riječ, vjerojatno je ostavila traga i na Lovri Kureliću, koji će se nakon povratka u Beč potpisivati kao češki herald.³²

Životni put Lovre Kurelića: od siročeta u Boljunu do carskoga heralda

Kronološki najraniji potvrđeni trag Lovre Kurelića u Beču nalazimo u 1652. godini kada je, uz posredovanje prijestolonasljednika Ferdinanda IV. (1633. – 1654.), oženio talijansku plemkinju Eleonoru Barbaru de *Chvrelichz*, rođenu Ponzon, kako stoji na njezinu epitafu u kapeli sv. Marije Lauretanske

³⁰ Schwarcz, „Die diplomatischen Beziehungen“, 32.

³¹ Ista, „Вена-Москва: дипломатические отношения в середине XVII века“, *Славяне и их соседи*, Выпуск 9, *Славяне и немцы: 1000-летнее соседство: мирные связи и конфликты. Средние века – раннее новое время*, ur. Г. Г. Литаврин, Moskva 1999., 180-188.

³² *Русская и украинская дипломатия в международных отношениях в Европе середины XVII в.*, ред. кол. М. С. Мейер и др., Moskva 2007., 300-302.

u augustinskoj crkvi u Beču.³³ Ferdinand IV. oporučno je zavjetovao svoje srce Majci Božjoj od Loreta pa je otad kapela bila jedno od triju mjesta na kojima su se pokapali vladajući članovi dinastije.³⁴ Utemeljila ju je 1627. carica Eleonora Gonzaga starija, druga supruga Ferdinanda II. Iz epitafa nadalje doznajemo da je Eleonora Barbara imala petnaest godina kada je stupila u brak s dvadesetak godina starijim Lovrom te da je brak iznjedrilo devetero djece, od kojih su tri sina i tri kćeri bili na životu u trenutku njezine smrti 1674. godine. Kada i kako je točno Lovro stupio u habsburšku službu nije nam poznato, međutim, vrijedi spomenuti da je Ferdinand III. od 1622. do 1636. bio neposrednim vlasnikom Pazinske grofovije, koju je dobio na dar od svojega istoimenog oca. Kada ju je, zbog dugova, odlučio prodati, u prijedbama podanika spomenuto je i da stanovnici Lovrina Boljuna nisu imali dovoljno obradive zemlje.³⁵ Moguće je da je Lovro u Beč pristigao tijekom Ferdinandova pobližega bavljenja Grofovijom, ali mogao je utjecaja imati i grof Johann Ferdinand Portia, carski veleposlanik u Veneciji do 1651., a od 1652. u službi nadvojvode Leopolda I. kao njegov savjetnik i učitelj talijanskoga jezika.³⁶ Vjerojatno se u Beču nalazio još potkraj četrdesetih godina sedamnaestoga stoljeća pošto se u izdanju serije *Acta Sanctorum* posvećenom Sv. Rozaliji iz Palerma *Laurentius Churelich Germanus* spominje kao suputnik bečkoga slikara Geoga Teclera. Potonji je hodočastio na Monte Pellegrino pored Palerma u znak zahvale za prestanak kuge u Beču 1649., a Lovro je o tome posvjedočio u Palermu.³⁷ Sam Lovro naveo je u predgovoru svojega kapitalnog djela *Kratak i jezgrovit prikaz putovanja, svećanih ulazaka i pokornih prisega (...)*, posvećenoga krunidbenom putovanju Leopolda I. po nasljednim zemljama i objavljenoga 1661. u Beču, kako se u carevoj službi nalazio od rane mladosti (sl. 1).³⁸ U svakom slučaju, čini se da je Lovro u vrijeme hodočašća u Palermo bio u prijestolonasljednikovoj službi, moguće već i kao češki herald jer je Ferdinand IV. već nosio naslove češkoga i ugar-

33 Cölestin Wolfsgruber, *Geschichte der Loretokapelle in der Augustinerkirche in Wien*, Wien 1886., 59-60.

34 Ibid, 73. Tijelo u kapucinskoj crkvi, a iznutrice u katedrali sv. Stjepana. Magdalena Hawlik-van de Water, *Die Kapuzinergruft. Begräbnisstätte der Habsburger in Wien*, 2. Aufl., Wien 1993., 72.

35 Camillo De Franceschi, *Povijest Pazinske knežije na temelju isprava*, prev. Robert Matijašić i Klara Buršić-Matijašić, Pazin 2023., 98-106.

36 Hengerer, *Kaiser Ferdinand III*, 286.

37 Joannis Stilling, *Ioannis Stilingi Acta S[anctae] Rosaliae Virginis Solitariae, Eximiae contra Pestem Patronae: commentario et notationibus illustrata*, Antwerpen 1748., 373.

38 Lovro Kurelić [Churelichz, Lorenzo de], *Breve, e succinto racconto del Viaggio, solenne Entrate, & ossequiosi Vasallaggi, Essibiti alla Gloriosa Maesta dell'Augustissimo Imperatore Leopolda, dall'Eccelsi Stati e fedelissimi Vasalli dell'inclite Ducale Provincie di Stiria, Carinthia, Carniola, Goricia, Trieste, & c. principiato nel Mese di Giugno, e finito d'Ottobre L'Anno 1660* (dalje: *Breve, e succinto racconto*), Vienna 1661., A3.

sko-hrvatskoga kralja, a upravo je te 1652., na sastanku u Pragu, usuglašen njegov izbor za njemačkoga kralja s kneževima izbornicima.³⁹

Značajan je sigurno bio sve snažniji utjecaj talijanskoga jezika na dvoru, jezika kojim je Lovro savršeno vladao i na kojem je sastavio i svoj najznačajniji rad. Obje Eleonore Gonzage, starija i mlada, smatraju se ambasadoricama talijanske kulture na bečkom dvoru i upravo su zahvaljujući njihovim snažnim vezama s Mantovom te golemoj mreži dvorjana s talijanskoga govornog područja (za Eleonoru mlađu je 1670. zabilježeno njih 170), talijanska književnost i opera preuzeli potpuni primat u kulturnom životu Beča sedamnaestoga stoljeća, ali i u ostatku nasljednih zemalja.⁴⁰ Eleonora Gonzaga starija je tijekom čitava života njegovala s djecom svojega supruga izvrstan odnos, a posebno s Leopoldom I. koji joj je stavio na raspolaganje visoku apanažu nakon smrti svojega oca. I on je sam gajio veliku ljubav prema talijanskom jeziku pa je sve to utjecalo da bečki dvor postane posebno prijemčiv za govornike talijanskoga jezika s područja pod carskom vlašću, a Pazinska grofovija bila je upravo takvo mjesto.⁴¹ Lovrina dodatna prednost bili su, zasigurno, obiteljska vojnička povijest, odnosno očeva smrt u habsburškoj službi, te materinski čakavski hrvatski koji je otvarao vrata istočnih, slavenskih naroda. Obje carice imale su, dakle, velik broj djevojaka talijanskoga podrijetla u svojoj mreži u Beču, u pravilu plemkinje iz njihova širega obiteljskog kruga u Mantovi i s njima povezanim gradovima. Njih su obitelji slale moćnim caricama da bi im jedno vrijeme služile, ali i da im pronađu supružnike među pripadnicima habsburškoga plemstva, ionako očaravnoga svime što je dolazilo iz Italije. Frano Gundulić, primjerice, pohvalio se u pismu prijatelju Basiljeviću iz 1667. kako „ne kortedžam caricu udovicu zaludu“ jer će mu „dati jednu nje favoritu i forsi s njom redžimenat i vele družijeh časti.“⁴² Doista, Gundulić je netom nakon vjenčanja i dobio dugo

39 Hengerer, *Kaiser Ferdinand III, 305-306*.

40 Matthias Schnettger, „Die Kaiserinnen aus dem Haus Gonzaga: Eleonora die Ältere und Eleanora die Jüngere“, *Nur die Frau des Kaisers? Kaiserinnen in der Frühen Neuzeit*, Herausgegeben von Bettina Braun, Katrin Keller und Matthias Schnettger, Wien 2016., 117-140; Metoda Kokole, „Italijanske operne predstave pri Auerspergih sredi 17. stoljeća – drobtinica k slovenskemu glasbenemu zgodovinopisju“, *Muzikološki zbornik*, 35, 1999., 115-129.

41 O moći talijanskoga jezika na bečkom dvoru 17. stoljeća možda najbolje svjedoči primjer Catharine Regine von Greiffenberg (1633. – 1694.), plemkinje čiji je suprug, ujedno i brat njezine pomajke, završio u zatvoru zbog toga što je njihov brak, sklopljen u Nürnbergu, u Beču smatran incestuoznim konkubinatom. Nakon bezuspješnih molbi na njemačkom obratila se caru Leopoldu I. i carici – udovici Leonori Gonzagi mladoj 1665. na talijanskom jeziku, što je dovelo do oslobođenja njezina supruga. Nadalje, Giovan Mario Crescibeni zapisao je u prvoj polovici 18. stoljeća da je talijanski jezik dosegao svoj vrhunac diljem Svetoga Rimskog Carstva upravo pod Leopoldom I. Alfred Noe, *Die italienische Literatur in Österreich*, Wien 2011., 85-86.

42 Citirano prema Deanović, „Frano Dživa Gundulića“, 12.

željenu vojnu regimentu, a njegova supruga, Ottavia Margherita, grofica Strozzi, bila je navedena i u oporuci Eleonore Gonzage starije iz 1655. godine.⁴³ Možemo, dakle, pretpostaviti da je Lovro Kurelić već neko vrijeme prije 1652. bio u habsburškoj službi, i to vjerojatno kao član pratnje Ferdinanda IV. koji je posredovao da bi mu osigurao ruku jedne od brojnih dvorskih dama Eleonore Gonzage starije. Budući da je Eleonora Barbara pokopana upravo u kapeli koju je carica osnovala, može se pretpostaviti da se nalazila u njezinu krugu, možda kao daljnja rođakinja.

Nakon vjenčanja Lovri je 1654. „unaprijeđen“ grb.⁴⁴ Pošto je u naredici armorijala naveden nekadašnji plemeniti status njegovih bosanskih predaka, nastavilo se na tu tvrdnju „poboljšanjem“ umjesto izvorne dodjele grba. Lovro je tim aktom uveden u redove njemačkoga, odnosno carskoga plemstva čime je – barem je takav dojam ostavljen – njegov plemićki status priznat te mu je dodijeljen indigenat. Naravno, tako je i Eleonora Barbara dobila potvrdu da njezin suprug nije skorojević već pripadnik staroga plemstva. Heraldčki je „poboljšanje“ izvedeno tako da su grifonima dodani carski orlovi te dvorepa okrunjena sirena u sredini štita. Budući da je Lovro i sam iskazao veliko zanimanje za grboslovlje – uskoro će se početi javljati u izvorima kao češki herald – vjerojatno je i sam sudjelovao u izradi armorijala. Dvorepa sirena nalazi se danas, primjerice, u Gradskom muzeju u Labinu gdje je vezuju za mitsku Meraniju i grofove Devinske. Kako su oni u Lovrino vrijeme izumrli, moguće je da je poznavao taj grb koji je mogao biti asociran uz dijelove tadašnje Pazinske grofovije, pa bi, kao takav, bio znakovit simbolički podsjetnik na njegovu „domovinu“ u Istri, kako je naziva u svojoj oporuci.⁴⁵

Herald, služba koju će Lovro obnašati do svoje smrti, bila je jedna od brojnih plaćenih dužnosti na bečkom dvoru koja je nositelju jamčila financijsku i statusnu sigurnost. Heraldici su se pojavili još u 12. stoljeću, prvo kao putujući, čak i samozvani, stručnjaci za plemstvo i simbolički svijet povezan s njima, da bi se zatim etablirali tijekom 14. i 15. stoljeća na dvorovima diljem Europe, organiziravši se čak i u takozvane kolegije na čelu s „kraljem grbova“ (njem. *Wappenkönig*, engl. *King of Arms*). U njihovoj nadležnosti bilo

43 Katrin Keller, „Mit den Mitteln einer Frau: Handlungsspielräume adliger Frauen in Politik und Diplomatie“, *Akteure der Außenbeziehungen. Netzwerke und Interkulturalität im historischen Wandel*, Herausgegeben von Hillard von Thiesen und Christian Windler, Köln 2010., 236.

44 AT-OeStA/AVA Adel RAA 65.15.

45 „siccome nella mia patria Istria in Bogliuno nella Contea di Pisino“, AT-OeStA/HHStA HA OMaA 626-42, 2.

je popisivanje i nadziranje grbova plemića na području svoje nadležnosti, razna protokolarna i ceremonijalna pitanja vezana za turnire, svečanosti, susrete vladara, zavade i ratove te diplomatske aktivnosti raznih vrsta. Isticali su se po posebnoj vrsti kaputa nalik pregači (njem. *Tappert*, engl. *tabard*), na kojem je bio istaknut grb gospodara kojem su služili. Dok su u Francuskoj, Engleskoj i Burgundiji heraldi postupno institucionalizirani i uklopljeni u dvorsko osoblje u 14. i 15. stoljeću, u Svetom Rimskom Carstvu čini se da je taj postupak išao nešto sporije pa se tek Maksimilijan, bez sumnje prema burgundskom obrascu, počeo heraldima koristiti sustavnije u nasljednim zemljama i oni postaju dijelom dvorskoga osoblja u vrijeme njegova unuka Ferdinanda I.⁴⁶ Na krunidbi Maksimilijana II. za ugarsko-hrvatskoga kralja u Požunu 1563. sudjelovala su četvorica heralda, predstavljajući Sveto Rimsko Carstvo, Ugarsko-Hrvatsko Kraljevstvo, Češku i Austriju.⁴⁷ Poslije će im se pridružiti i drugi carski herald pa će jedan predstavljati Njemačku, a drugi Italiju, što je vidljivo u Kurelićevu opisu Leopoldova krunidbenoga putovanja iz 1661.,⁴⁸ kao i u *Theatrum Europeum* Matthea Meriana iz 1663. godine.⁴⁹ Lovro je na carevoj krunidbi u srpnju 1658. u Frankfurtu na Majni sudjelovao kao ugarski i češki herald, premda će se krajem godine potpisivati isključivo kao češki herald.⁵⁰ U *Kratkom i jezgrovitom prikazu (...)* na prvoj je ilustraciji, a prije samoga naslova knjige, prikazana Leopoldova krunidba u Frankfurtu u nazočnosti njegovih heralda: dvaju carskih, ugarskoga, austrijskoga te, u sredini, neposredno ispod carske krune Svetoga Rimskog Carstva i nasuprot caru na prijestolju, češkoga heralda Lovre Kurelića, koji je time ovjekovječio i sebe u kontekstu svečanoga čina. Nema nikakve sumnje da je, kao naručitelj ilustracije, sebi dodijelio središnju ulogu i jedini je od heralda koji gleda ravno prema promatraču (sl. 2).

46 O heraldima vidi Nils Bock, *Die Herolde im römisch-deutschen Reich*, Memmingen 2015.; *Höfe und Residenzen im spätmittelalterlichen Reich. Bilder und Begriffe*, hg. von Werner Paravicini, Ostfildern 2005., 311-318.

47 Géza Pálffy, „Ponaučenia z korunovačnej rytiny z polovice 17. storočia: nový pohľad na bratislavské korunovácie v ranom novoveku“ (dalje: „Ponaučenia z korunovačnej rytiny“), *Korunovácie a pohreby. Mocenské rituály a ceremónie v ranom novoveku*, ur. Tünde Lengyelová i Géza Pálffy, Budapest – Békéscsaba 2016., 21.

48 Kurelić, *Breve, e succinto racconto*.

49 Pálffy, „Ponaučenia z korunovačnej rytiny“, 20.

50 Christian Adolph Thulden, *Historische und Politische Tractätlein Auch Offenbare Kriegs und Friedens Handlungen/ Als das Dänische Manifest/ Rotschildischer Friedens-Schluss/ Keyserliche Wahl Capitulation/ unnd andere dergleichen zur Geschichte Beschreibung Christian Adolffs Thuldens gehörige Schriften*, Köln 1660., 91.

Sebastijan Glavinić – uvođenje rođaka u carsku službu

Kako su prevoditelji istovremeno djelovali i kao diplomati, Habsburgovcima je bilo potrebno raspolagati povjerljivim i pouzdanim ljudima. Allegretto Allegretti, Paolo Maria Golielei i Vincenzo Bratutti (Vinko Bratutović) predstavljali su rođačku mrežu dubrovačkih prevoditelja koji su si međusobno otvarali vrata i jamčili jedni za druge na oba habsburška dvora, u Madridu i Beču.⁵¹ Premda je teorijski bazen potencijalnih prevoditelja bio ogroman, primjer Dubrovčana pokazuje da se preferiralo novačiti ih među članovima šire obitelji postojećih prevoditelja, na preporuku. Kao što su to činili i Dubrovčani, i Lovro je na dvor povukao svojega mlađeg rođaka Sebastijana Glavinića iz Pićna, koji se također školovao na Trsatu, a zatim je studirao filozofiju i teologiju u Grazu, Beču i Trnavi. Budući da je bio dugogodišnjim župnikom sv. Jurja u Slovenskim Konjicama, zatim i senjsko-modruškim biskupom, o njemu se u hrvatskoj, slovenskoj i drugim historiografijama puno pisalo, dok je Kurelića pamtila uglavnom samo ruska historiografija.⁵² Glavinić se u habsburškoj službi spominje u novoj diplomatskoj misiji u Rusiju 1661., predvođenoj Augustinom von Meyerbergerom i Oraziom Guglielmom Calvuccijem.⁵³ Pritom se u ruskim izvorima i Glavinić, kao i Kurelić nekoliko godina prije, izrijekom navodi, i to kao prvi nakon dvojice diplomata. Hrvatski je crkveni povjesničar Manoilo (Emanuel) Sladović tvrdio da ga je za tu misiju preporučio grof Portia, ne navodeći izvore za svoj zaključak, što su zatim nekritički preuzimale i slovenska i hrvatska historiografija.⁵⁴ Međutim, znamo li da mu je Kurelić bio bratić u prvom koljenu i da su slijedili vrlo sličan obrazovni put, teško je zamisliti da se Glavinić mogao naći na bečkom dvoru i naslijediti bratića na istovjetnoj

51 Clara Reiter, *In Habsburgs sprachlichem Hofdienst. Translation in den diplomatischen Beziehungen zwischen den habsburgischen Höfen von Madrid und Wien in der Frühen Neuzeit*, doktorska disertacija obranjena na Karl Franzens Universität Graz, 2015., 198; „Bratutović, Vinko“, *Hrvatska enciklopedija*, mrežno izdanje, <https://www.enciklopedija.hr/clanak/bratutovic-vinko> (posljednji pristup: 15. listopada 2024.).

52 O Glaviniću su pisali, među ostalima: Richter, „Boštjan Glavinić de Glamoč“; Milan Pelc, „Panegyric Emblem Books, Jesuits and the Habsburg Emperors: Some Examples Related to 17th-Century Croatia“ (dalje: „Panegyric Emblem Books“), *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, 43, 2019., 59-74; Hugo Weczerka, „Sebastian Glavinich und seine Schilderung des Moskowitischen Reiches“ (dalje: „Sebastian Glavinich“), *Zeitschrift für Ostforschung*, 11, 3, 1962., 423-454; Mile Bogović, „Izvjješća, Sebastijan Glavinić, 1695.“, *Fontes: izvori za hrvatsku povijest*, 7, 1, 2001., 135-155; Rostislav Smišek, „Deplua charitum aurora. Leopold I. a Markéta Tereza Španělská v symbolické řeči gratulačního spisu Sebastiana Glaviniće k jejich sňatku roku 1666“ (dalje: „Deplua charitum aurora“), *Listy filologické / Folia philologica*, 137, 1/2, 2014., 41-71 i dr. Za Kurelića postoji jedva pokojni spomen u hrvatskoj historiografiji, primjerice Nikola Žic, „O Slovenskoj investituri na polju Gospe Svete“, *Narodna starina*, 11, 29, 1932., 213. O primjerima iz ruske historiografije bit će riječi u nastavku rada.

53 Българов, *Списки дипломатических лиц*, 21.

54 Manoilo Sladović, *Povēsti biskupijah senjske i modruške ili krbavske*, Trst 1856., 113; Richter, „Boštjan Glavinić de Glamoč“, 25; Čošković, „Glavinić, Sebastijan“.

misiji, a da potonji u tome nije imao odlučujuću ulogu. Hugo Weczerka u svom radu o Glavinićevoj misiji u Moskvu navodi da je, četiri mjeseca nakon povratka habsburških poslanika, u Beč stiglo i moskovsko poslanstvo. U Langenzendorfu, gradiću smještenom sjeverno od Beča, na istočnoj obali Dunava, dočekali su ih grof Portia, carev dvorjanin Lovro Kurelić i Sebastijan Glavinić, a potonji je zatim služio kao službeni prevoditelj.⁵⁵ Vidljivo je, dakle, da su bratići radili zajedno i uzajamno se podupirali na bečkom dvoru. Weczerka nadalje utvrđuje Glavinićevu ulogu službenoga prevoditelja s ruskoga jezika prilikom daljnjih posjeta moskovskih delegacija 1665., 1667., 1673., 1682. i 1687., a jedino za 1674., kada se umjesto njega spominje Lovro Kurelić, zaključuje da su Rusi tada zasigurno imali svojega prevoditelja. To je, međutim, pogrešan zaključak. Oba rođaka djelovali su čitavo to razdoblje kao prevoditelji s ruskoga i ostalih slavenskih jezika ili na njihov. Pritom su ponekad prevodili izravno s njemačkoga, a ponekad su se koristili posrednim jezikom – Kurelić talijanskim, a Glavinić latinskim, ovisno o tome koje su jezike razumjeli strani izaslanici ili njihovi tumači. U svakom slučaju obojica su tečno vladali njemačkim, talijanskim i latinskim jezikom, ali su bili u stanju sporazumijevati se i na ruskom, poljskom i ukrajinskom.⁵⁶

Budući da je prevoditeljski posao bio povremen i honoraran, rođaci su se uzdržavali stalnim službama na dvoru. Dok je Kurelić bio herald i dvorjanin, Glavinić je od 1664., dvije godine nakon povratka sa svojega prvoga prevoditeljskog zadatka u Rusiji, imenovan dvorskim kapelanom. Kako mu ta služba nije donosila dovoljne prihode, Leopold I. mu je 1669. dodijelio i nadžupu sv. Jurja u Slovenskim Konjicama, gdje je službovao dvadeset godina, no redovito se vraćao u Beč kad god su bile potrebne njegove prevoditeljske usluge.⁵⁷ Glavinić se specijalizirao upravo za prevodenje, dok je Kurelić, čini se, bio okretniji u međuljudskim odnosima, pa mu je, osim prevodenja, često bilo povjeravano i zaduženje povjerenika za troškove, čiji je zadatak bilo ugošćivanje ruskih i osmanskih delegacija te briga za financiranje njihovih troškova.⁵⁸ Posao povjerenika pritom nije bio samo računovodstvene ili prevoditeljske naravi već je bio višedimenzionalan i zahtijevao je

⁵⁵ Weczerka, „Sebastian Glavinich“, 433.

⁵⁶ Reiter, *In Habsburgs sprachlichem Hofdienst*, 186-188.

⁵⁷ Weczerka, „Sebastian Glavinich“, 433; Čošković, „Glavinić, Sebastijan“.

⁵⁸ Kurelić se 1673. naziva „povjerenikom za troškove“ (*Spesierungskommissär*) moskovske delegacije na putu za Veneciju, a i u više drugih izvora navode se obračuni ili refundacije njegovih troškova. AT-OeStA, Financijski i komorni arhiv (dalje: FHKA), Posebni fondovi, zbirke i selekti (dalje: SUS), *Carski akti* (dalje: RA), 269.14; AT-OeStA/FHKA SUS RA 309.3; AT-OeStA/FHKA SUS RA 269.15; AT-OeStA/FHKA SUS RA 311.1.3.

snalažljivost i strateško promišljanje. Jedan od primjera takve vještine zbio se tijekom posjeta osmanske delegacije predvođene Kara Mehmed-pašom, koja se u Beču zadržala od lipnja 1665. do ožujka 1666. godine. U listopadu 1665. organiziran je za goste izlet do obližnjega brda Leopoldsberg, tada još znanoga kao Kahlberg (Golo brdo), sjeverno od grada. Riječ je o danas vjerojatno najpoznatijoj uzvisini u okolici, s crkvom na vrhu posvećenoj sv. Leopoldu, izgrađenoj 1693. nakon epidemije kuge iz 1679. U izvorima se spominje kako je Kurelić predložio odredište izleta, ali i da je Osmanlijama zabranio uspon na sam vrh da ne bi imali dobar pregled okolice i, na temelju toga, stekli bolji pregled strateških obrambenih prednosti i manjkavosti. Paša je netom prije u gradu kupio nekoliko dalekozora pa je Kurelić vjerojatno posumnjao da je osmanski izaslanik imao i skrivene namjere špijunske naravi.⁵⁹ I sam je paša spomenuo posjet Leopoldsbergu u svojem kratkom izvješću nakon povratka u Istanbul.⁶⁰ Kurelić je nakon odlaska izaslanstva podnio iscrpan izvještaj na talijanskom jeziku, vjerojatno i da bi se, upravljajući narativom i predstavljajući sebe kao uspješna i odgovorna povjerenika, zaštitio od mogućih tužbi ili prigovora svojih neprijatelja na dvoru.⁶¹ Među prevoditeljima je, vjerojatno zbog honorarne prirode njihova posla, postojala oštra konkurencija te su često u svojim izvješćima blatili jedni druge kako bi suparnika potencijalno eliminirali iz natječaja za buduće poslove. Takav je „papirnat rat“ u ovom konkretnom slučaju Kurelić vodio s Franzom von Mesgnien-Meninskim, prevoditeljem za orijentalne jezike. Potonji je u svom izvješću izrijekom naveo da je izlet na Leopoldsberg bio Kurelićeva zamisao, u želji da ga prikaže kao nesavjesna dvorskoga službenika koji je svojom nepažnjom htio odati vojne tajne izaslanicima Porte, a Kurelić se branio tvrdnjom da im je zapriječio uspon na vrh brda s kojega bi mogli imati potencijalno opasan široki pogled na Beč.⁶²

59 Markus Köhbach, „Der Reflex einer Wiener Lokalsage bei Evliya Çelebi?“ (dalje: „Der Reflex einer Wiener Lokalsage“), *Osmanlı Araştırmaları*, 11, 1991., 229–235.

60 Richard Kreutel, *Im Reiche des Goldenen Apfels*, Graz 1957., 277.

61 Austrijska nacionalna knjižnica, Beč, Zbirka rukopisa i inkunabula [Österreichische Nationalbibliothek, Wien, Handschriften-und Inkunabelsammlung], Cod. 8565, Lovro Kurelić [Churelichz, Lorenzo de], *Breve Raguglio con la relat(i)one sopra l'Ottomana Ambas(cia)ta, come di tutti li successi, et attioni di q(ue)sta dal p(ri)mo giorno, che giunse nelli stati, e prouincie di V(estra) M(aesta) C(esarea), cioe li 30: di Mag(gio) Anno 1665. sino li 20: di Marzo 1666.* Citirano prema Köhbach, „Der Reflex einer Wiener Lokalsage“, 231, bilješka 8.

62 Franz von Mesgnien-Meninski imao je oštrog konkurenta u Johannu Podesti koji se s njime nadmetao za poslove u prevodenju s orijentalnih jezika te je često blatio njegov prevoditeljski učinak. Reiter, *In Habsburgs sprachlichem Hofdienst*, 168–169.

Financijska nesigurnost i privatni poslovi carskoga heralda

Lovro Kurelić je čitav životni vijek proveo u carskoj službi pa u svojoj oporuci zahvaljuje caru na dugogodišnjoj podršci, ali i upozorava na neisplaćene plaće za posljednjih trinaest godina svoje heraldske službe (*il salario di tredici Anni del servitio Haraldico che mi si deve*).⁶³ Utjeravanje neisplaćenih plaća (godišnje je zaradivao 750 florena)⁶⁴ i još tisuću florena za druge poslove ostavio je oporučno svojoj djeci. Dugovanja krune prema službenicima bila su pravilo, a ne iznimka. Habsburgovci su još od kasnoga srednjovjekovlja kronično oskudijevali novcem, s ambicijama koje su nadvisivale njihove porezne mogućnosti, pa su često pribjegavali zalaganju ili prodaji posjeda, posuđivanju novca od svojih španjolskih rođaka, bankara poput Fuggera te Židova (bilo pojedinaca ili čitavih zajednica), zemaljskih staleža, aristokrata na dvoru, ali i od svojih službenika u vidu neisplate plaća za pružene usluge, kao što je bila situacija s Kurelićem.⁶⁵ Leopold I. je bio čak i poznat po tome da je prvo plaćao svoje dvorske glazbenike, a tek onda službenike.⁶⁶ Svi su oni na to pristajali, milom ili silom, u nadi da će svoja dugovanja s vremenom uspjeti naplatiti ili pretvoriti u druge vrste povlastica kakve su Habsburgovci mogli dati kao nadvojvode ili carevi. Potvrde plemićkoga podrijetla, uzdizanja u viši rang, prodaja komornih posjeda poput Pazinske grofovije ili brakovi s velikaškim obiteljima bili su samo neki od načina na koje se dugovanje moglo utržiti u socijalnoj mobilnosti umjesto u gotovini. Ostaje, međutim, pitanje: ako je tko poput Kurelića i bio spreman pristati na to da mu se plaća pretvara u sve veće dugovanje krune te zauzvat gomilati careve usluge i naklonost, oženiti se plemkinjom, steći potvrdu plemenita podrijetla, prestižan naslov heralda i dobivati poslove prevode-nja i ugošćivanja stranih delegacija, kako je ipak namicao prijeko potrebnu gotovinu? Odgovor se može pronaći u jednoj vrsti sporednoga posla koji je Lovri stajao na raspolaganju upravo zahvaljujući položaju službenoga carskog heralda. Bio je, naime, ovlašten tumačiti i potvrđivati plemenita podrijetla plemića diljem Carstva, pa i šire, a to je, čini se, bilo nešto što je mogao unosno naplatiti.

63 AT-OeStA/HHStA HA OMaA 626-42,9.

64 Reiter, *In Habsburgs sprachlichem Hofdienst*, 168.

65 Za primjere stalne financijske krize u vrijeme Leopoldova oca Ferdinanda III. vidi Hengerer, *Kaiser Ferdinand III*, 18, 45, 47, 96, 103, 182, 204 i dr.

66 Charles W. Ingrao, *The Habsburg Monarchy, 1618-1815*, Cambridge 2019., 110.

Među sačuvanim djelima Lovre Kurelića, osim raznih izvješća o diplomatskim posjetima pohranjenih u bečkim arhivima i knjižnicama, posebno se ističe već spomenuti opis Leopoldova putovanja na talijanskom jeziku. Riječ je o, kako Kurelić sam ističe u uvodniku, takozvanom „heraldičkom aplauzu“, čija je funkcija bila ovjekovječiti za sva vremena Leopoldovo kru-nidbeno putovanje svojim nasljednim zemljama.⁶⁷ Obrazovani i kreativni dvorjani u carskoj službi nadmetali su se i u raznim žanrovima hvalospjeva posvećenih carskoj kući. Glavinić je, primjerice, sastavio panegirik posvećen vjenčanju Leopolda I. i španjolske princeze Margarete Tereze 1666.⁶⁸ Kurelić je svoj „aplauz“, međutim, obilato iskoristio i za promicanje sebe i svoje heraldičke službe, pojašnjavajući dignitet koji je ona, navodno, oduvijek imala i naglašavajući njezinu važnost za očuvanje sjećanja na vladara. Takvim djelima Kurelić je podizao svoju vrijednost na dvoru, ali i među čitateljima iz redova plemstva. Primjerci toga djela nalaze se u mnogim uglednim europskim knjižnicama, kao što su Britanska knjižnica,⁶⁹ Danska kraljevska knjižnica,⁷⁰ Središnja sveučilišna knjižnica Lucian Blaga u Cluju-Napoci⁷¹ te velik broj njemačkih knjižnica – Berlinska,⁷² Bavarska,⁷³ Augsburgska⁷⁴ i druge. Jedan je primjerak u osobnoj knjižnici imao i Nikola (VII.) Zrinski koji ga je nabavio, čini se, odmah nakon tiskanja jer je katalog njegovih knjiga sastavljen 1662., a sam je ban umro dvije godine poslije.⁷⁵ Osim što je bio strastveni kolekcionar knjiga, vjerojatno je u odluci o nabavi pomogla i činjenica da je njegov brat Petar poimence spomenut kao „presvijetli gospodin i junak u ratovima protiv Osmanlija“.⁷⁶ Takvom distribucijom svojega „heraldičkoga aplauza“ Lovro je, slaveći cara, promicao i sebe te je pronalazio klijente među aristokracijom željnom priznanja, odnosno potvrde svojega plemenitog i prestižnog podrijetla.

67 Kurelić, *Breve, e succinto racconto*, A2-A4.

68 Pelc, „Panegyric Emblem Books“, 59-74; Smíšek, „Deplua charitum aurora“, 41-71.

69 British Library, 9930.aa.33.

70 https://soeg.kb.dk/permalink/45KBDK_KGL/1pioq0f/alma99122594667305763 (posljednji pristup: 15. rujna 2024.).

71 <https://search.worldcat.org/title/1079087778> (posljednji pristup: 15. rujna 2024.).

72 <https://stabikat.de/Record/535944500> (posljednji pristup: 15. rujna 2024.).

73 <https://opacplus.bsb-muenchen.de/title/BV003565900> (posljednji pristup: 15. rujna 2024.).

74 <https://opac.bibliothek.uni-augsburg.de/TouchPoint/perma.do?q=+1035%3D%22BV003565900%22+IN+%5B2%5D&v=uba&l=de> (posljednji pristup: 15. rujna 2024.).

75 Ivan Kosić, „The Bibliotheca Zriniana“, *Blue Blood, Black Ink. Book Collections of Aristocratic Families from 1500 to 1700*, ed. István Monok, Budapest 2005., 17-39.

76 „illustrissimo Sig: Conte Pietro Zrini, Cavagliero Valorosissimo in tutte l'heroice attioni contro le scurrerrie Turchesche“, Kurelić, *Breve, e succinto racconto*, 128-129.

Tri su danas poznata rodoslovna djela koja je Kurelić sastavio po narudžbi za imućne klijente i koja je zasigurno unosno naplatio: barunske obitelji Peverelli iz Chiavenne (tiskano 1663., sl. 3),⁷⁷ cara Aleksija I. Romanova (tiskano 1673.)⁷⁸ te Jakova Kettlera, vojvode Kurlandije (naručeno 1674., tiskano 1676., sl. 4).⁷⁹ Sva tri djela pisana su latinskim jezikom, koji je Kurelić nazvao „univerzalnim čitavom svijetu“.⁸⁰ Riječ je o narativnim sintezama obiteljske povijesti potkrijepljenim citatima iz isprava u koje je Kurelić imao uvida, a koje su mu na raspolaganje vjerojatno stavile same obitelji te ostalim izvorima do kojih je mogao doći. Genealogija Peverellija sadrži i pregled opće povijesti Chiavenne od vremena Rimljana, vjerojatno mitske pretke obitelji iz dvanaestoga stoljeća, ali i prijepise recentnijih isprava kojima su habsburški carevi iz prethodnoga razdoblja potvrdili posjede i podrijetlo onih članova obitelji koji su bili vezani za carsku službu. Kao i u slučaju Kurelića i Glavinića, i ovdje je riječ bila o nagradi za vjernu službu; Baltazar Peverelli bio je, naime, austrijski pukovnik, a njegov brat Antonio potpukovnik. Pored tekstualnoga dijela, Kurelić je svoje genealogije ukrašavao i raskošnim obiteljskim stablom pa bi mitsko i dokumentirano podrijetlo objedinio pod egidom svojega statusa kao carskoga heralda, koji je redovito isticao i koji je takvim rodoslovljima davao pečat znanstvene vjerodostojnosti. Da je njegov rad doista i imao takav učinak vidi se i prema *Nastavku rodoslovne povijesti* obitelji Peverelli, koju je dao 1755. napisati Girolamo de Peverello (Peverelli) da bi osnažio svoj ugled i status u Veroni u kojoj se njegova grana obitelji naselila. Na samom se početku teksta pozvao na Kurelićevu genealogiju kao potvrdu drevnoga podrijetla obitelji.⁸¹

77 Lovro Kurelić (Churelichz, Lorenzo de), *Isagoge Genealogiaca. In Nobilem literis et armis Sac. Rom: Imperii Baronum Castri de Peverello in Rhaetia praeflato Germaniae, et Italiae cognationis stemmati junctam familiam, cum Armorum, et Arboris Genealogicae aeneis figuris* (dalje: *Isagoge Genealogiaca*), Viennae Austriae 1663.

78 RGADA, Ruski državni arhiv ranih dokumenata, F. 135, 402, Lovro Kurelić (Churelichz, Lorenzo de), *Genealogia Serenissimorum ac Potentissimorum Magnorum Moscoviae Ducum etc. totiusque Russia Invictissimorum Monarcharum. Singulari Studio ac Diligentia ex diueris cum impressis, tum manuscriptis Authoribus, alysqe fide dignissimis monumentis Collecta a Lavrentio de Churelichz Sacra Casarea Regiaque Maiestatis Leopoldi I. Consiliario et Sacri Romani Imperij Heroaldo.*

79 *Genealogia illustrissimorum ducum Curlandiae*, Eduard Freiherr von Fircks in Mitau, „Die Bemühungen Herzog Jakobs von Kurland um die Genealogie seines Geschlechtes“ (dalje: „Die Bemühungen Herzog Jakobs von Kurland“), *Festschrift zur Feier des fünfundsanzwanzigjährigen Verehens des Vereins für Wappen-, Siegel- und Familienkunde »Herold«*, hg. M. Hildebrandt, Berlin 1894., 196–205.

80 „...quale hò voluto dare in luce nella lingua latina, per esser questa la più universale al Mondo...“, Kurelić, *Isagoge Genealogiaca*, A3.

81 Girolamo de Peverello, *Continuazione della storia genealogica della antica famiglia de Peverello alli signori Orazio, e Pietro Alvise, ambi capitani nel Regim. della Citta' di Verona, e Gio: Carlo Fratelli della nob. Famiglia di Brognonico e cognati amatissimi di me Girolamo de Peverello*, Verona 1755., 5.

Drugo poznato i do danas najznačajnije Kurelićevo djelo je rodoslovlje velikih moskovskih knezova koje je izradio za cara Aleksija te mu ga 1673. poslao po škotskom diplomatu u ruskoj službi Pavlu Meneziju, koji je neko vrijeme boravio u Beču radi pronalaženja saveznika za rat protiv Osmanlija. To djelo ruska historiografija, koja se njime često i detaljno bavila, ne smatra rodoslovljem u užem smislu riječi, već nekom vrstom panegirika i novinarskoga teksta kojemu je cilj bio populariziranje protuosmanskoga saveza između Habsburške Monarhije i Rusije.⁸² U rodoslovlju je Kurelić kijevskoga velikog kneza Vladimira I. Svjatoslaviča prikazao potomkom cara Augusta i pretkom svih okrunjenih europskih glava u 17. stoljeću.⁸³

Koliku je naknadu mogao tražiti za te poslove, otkriva nam primjer kurlandskoga vojvode Jakoba Kettlera. Njegov djed Gotthard, meštar Livonskoga viteškog reda, ogranka teutonaca, prešao je 1561. na luteransku stranu te sekularizirao red stvorivši Vojvodstvo Kurlandije i Semigalije. Jakob je na vlast došao 1642. i čitav je život bio vrlo opterećen time što su suvremenici njegovu obitelj smatrali skorojevićima. Omalovažavanje ga je posebno boljelo u Poljskoj čiji je bio vazal, a gdje su članovi senata uživali viši status u dvorskim i državnim ceremonijama od njega koji je po tituli bio vojvodom.⁸⁴ Kurelić je, čini se, imao i osjećaj za priliku pa je preuzeo inicijativu i javio se vojvodi pismom na latinskom jeziku u svibnju 1674., u kojemu navodi kako mu je Pavao Menezije iz Novgoroda javio da je kurlandski vojvoda, vidjevši vebno rodoslovlje uručeno Aleksiju I., poželio takvo i za sebe. Ne prepuštajući ništa slučaju, Kurelić je, ne čekajući odgovora, počeo izrađivati rodoslovlje, za koje će mu inače škrti vojvoda platiti 400 florena da bi njegove pretke povezao gotovo sa svim slavnim kraljevskim obiteljima iz prošlosti. Među slavnim precima našli su se, kao i u ruskom primjeru, Karlo IV. i Sigismund Luksemburški, Albert II. i Karlo V. Habsburški, Vladislav Jagelović, kraljevi Engleske, Škotske, Danske, Švedske i mnogi drugi. Carski je herald morao čak i umiriti vojvodine strahove da bi mu Leopold I. mogao zamjeriti ambiciozno prisvajanje tolikih habsburških predaka u svojem stablu. Utjecaj i autoritet Kurelića na dvoru te careva naklonost omogućavali su mu da si dopusti dovoljno „pjesničke slobode“ u kreiranju

82 A. И. Рогов, *Русско-австрийские культурные связи в XVII веке // Австро-Венгрия и славяно-германские отношения*, Moskva 1965., 20–28.

83 А. С. Мыльников, „Родословие Лаврентия Хурелича“, *Памятники культуры. Новые открытия. Ежегодник*, Moskva 1976., 21–31; Б. Белоконов, „Родословие русских великих князей и царей, составленное австрийским герольдмейстером Лаврентием Хуреличем в 1673 году“, *Родина*, 2, 1993., 32–35.

84 Von Fircks in Mitau, „Die Bemühungen Herzog Jakobs von Kurland“, 198.

takvih rodoslovlja i da to dobro naplati. U tom je kontekstu vjerojatno i razumljiv toliki zaostatak u plaćama za njegove dvorske službe; car je vjerojatno dopustio Kureliću da dijelom i zlorabi svoju službu kako bi se naplatio takvim privatnim poslovima. Koliko ih je ukupno Kurelić tijekom karijere odradio, teško je reći, ali zasigurno ih je bilo još jer je samo pukom srećom sačuvana prepiska između heralda i vojvode Kettlera koja detaljno oslikava njegov način rada.⁸⁵ Prema tim primjerima čini se izvjesnim da je prodavao svoje usluge diljem Carstva aristokratima željnim potvrde prestižnoga podrijetla svoje obitelji.

Obrazovanje kao katalizator uspjeha

Lovro Kurelić predstavlja fascinantn primjer čovjeka koji je, unatoč skromnim počecima, izgradio karijeru na jednom od najmoćnijih europskih dvorova. Njegov životni put svjedoči o usponu obrazovanih pojedinaca u društvu u kojem su diplomatske i jezične vještine postajale sve važnije. Pritom svakako treba naglasiti obrazovnu ulogu Crkve za takozvanoga „malog čovjeka“ u ondašnjoj Istri i u susjednom hrvatskom ozemlju. Popovi glagoljaši, franjevci, zatim i isusovci koji su u Rijeci počeli djelovati od 1627. prepoznavali su i poticali darovite pojedince iz redova hrvatskoga stanovništva te time čuvali i jačali intelektualni kapacitet među pripadnicima hrvatskoga naroda pod habsburškom vlašću. U vremenu kada je carska vlast sve veći oslonac stavljala na komunikaciju, administraciju i simboličku legitimaciju svoje vlasti, Kurelić je uspio iskoristiti svoje znanje jezika, heraldike i genealogije stečeno tijekom svojega obrazovnog puta da bi izgradio mrežu utjecajnih veza, unaprijedio svoj položaj i postao važan član dvorskoga kruga.

Njegova dvostruka uloga – kao službenika habsburškoga dvora i kao slobodnoga intelektualca koji je radio na genealogijama – pokazuje koliko su svestranost i sposobnost prilagodbe bile ključne za društveni napredak u ranom modernom dobu. Kurelićev je rad ostavio trajan trag ne samo u administrativnim i diplomatskim krugovima Beča već i u kulturnom i društvenom životu plemstva širom Carstva.

Ostavština Lovre Kurelića danas se očituje u njegovim djelima, koja su pohranjena u prestižnim europskim knjižnicama, kao i u činjenici da je

⁸⁵ Postoje dvije poznate kopije *Rodoslovlja*: jedna se čuva u Ruskoj nacionalnoj knjižnici (signatura 58711), a druga u knjižnici augustinskog samostana sv. Florijana u istoimenom gradu u Gornjoj Austriji (signatura XI. 493). U opisu se navodi i kako je elogije, kratke pohvalne natpise, sastavio njegov sin Maksimilijan.

uspješno upravljao složenim političkim, kulturnim i jezičnim izazovima svojega vremena, ostavljajući značajan trag na habsburškom dvoru i u povijesti europske diplomacije. Ne čudi stoga što je u svojoj oporuci, u kontekstu nestabilnosti pozicije pripadnika nižega plemstva koji su se morali nadmetati za dvorske službe s ambicioznim i obrazovanim podanicima i pritom te bitke često gubili, apelirao na svoje prijatelje i mecene da se pobrinu za obrazovanje njegove djece. Time je, u biti, podcrtao i sam svojim posljednjim riječima temelj svojega životnog puta i, za jednoga boljunskog sirotana, strelovitoga, gotovo nevjerojatnoga uspona: obrazovanje uz pomoć Crkve, rad, trud i gotovo neograničenu vjeru u sebe i svoje bližnje. Potkraj života, negdje oko 1676., dobio je i naslov „sekretara moskovskog jezika“.⁸⁶ Na naslovnici Rodoslovlja kurlandskih vojvoda predstavlja se i vitezom Reda zlatne vojske (*auratae militiae equite et comes Lareranensi*), drugim u hijerarhiji papinskih redova koji su se dodjeljivali za posebne zasluge. Umro je 5. ožujka 1681. te je pokopan u franjevačkoj crkvi u unutarnjem gradu u Beču, nedaleko od Hofburga (crkva danas pripada Svećeničkom bratstvu sv. Pija X.), zajedno s dvjema kćerima koje su umrle prije njega. Sebastijan Glavinić postavio mu je u crkvi, šest godina nakon smrti, epitaf koji se sačuvao u prijepisu iz kasnijih stoljeća (latinski tekst i hrvatski prijevod u prilogu rada).⁸⁷ Lovro Kurelić ostavio je iza sebe ne samo materijalnu baštinu već i trajnu poruku budućim generacijama o vrijednosti znanja i truda kao ključeva uspjeha u svijetu koji se prestano mijenja.

Sažetak

Lovro Kurelić, rođen u Boljunu potkraj Uskočkoga rata (1615. – 1618.), potjecao je iz obitelji koja se u Istru doselila iz Bosne bježeći pred Osmanlijama. Otac mu je vjerojatno nastradao u ratu i Lovro je ostao siročić, oslanjajući se na rodbinske veze, posebno na ujaka, boljunškoga župnika Bernarda Velijana i šogore svoje tetke iz obitelji Glavinić. Poznati hrvatski pisac i povjesničar, franjevac Franjo Glavinić omogućio mu je obrazovanje u crkvenim krugovima, što je bila odskočna daska za Kurelićevu karijeru na habsburškom dvoru.

Habsburški dvor u 17. stoljeću prolazio je kroz modernizaciju, a obrazovani pojedinci postajali su sve važniji za administraciju, diplomatske misije i vođenje komunikacije u multinacionalnom Carstvu. Kurelić se svojim poznavanjem njemač-

⁸⁶ Reiter, *In Habsburgs sprachlichem Hofdienst*, 132.

⁸⁷ Salvadori, *Die Minoritenkirche*, 350-351, 353, 372. Jedini sačuvani epitaf u crkvi danas je onaj njegove kćeri Marije Magdalene Kurelić (Maria Magdalena Churelichzin, sl. 5).

koga, talijanskoga, latinskoga i slavenskih jezika probio na dvoru Ferdinanda III. i njegova nasljednika Leopolda I. Kao češki herald sudjelovao je u ceremonijalnim i diplomatskim događanjima, a također je bio ključan u prevođenju i posredovanju s ruskim i osmanskim izaslanstvima. Njegove vještine omogućile su mu sudjelovanje u važnim diplomatskim misijama kao prevoditelj i dvorjanin, uključujući misiju u Moskvu 1655., gdje se pregovaralo o primirju između Poljske i Rusije.

Uza službenu dvorsku karijeru, Kurelić je bio angažiran i na unosnim poslovima sastavljanja genealogija za plemićke obitelji diljem Carstva. Među danas poznata rodoslovlja kojima je autor ubrajaju se ona plemenite obitelji Peverelli, vojvode Jakoba Kettlera od Kurlandije i Semigalije te, svakako najpoznatije, rodoslovlje ruskoga cara Aleksija I. Romanova. Njegov jedinstven položaj kao osobe bliske svetorimskom caru davao mu je mogućnost da bude i kreativan u povezivanju klijenata s mitskim i prestižnim precima, čime je njihovo plemićko podrijetlo dobivalo na ugledu, a da istovremeno ne navuku na sebe bijes Habsburgovaca zbog mogućega zadiranja u njihove obiteljske mitove.

Međutim, unatoč uspjehu, Kurelić se suočavao s čestim kašnjenjem plaća, što je bilo uobičajeno za službenike na habsburškom dvoru. Njegova oporuka otkriva da je apelirao na prijatelje i mecene da se pobrinu za školovanje njegove djece, prepoznajući obrazovanje kao ključ vlastita uspjeha. Time je podcrtao važnost znanja, truda i vjerovanja u vlastite sposobnosti kao temelje svojega nevjerojatnoga životnog puta, koji ga je od skromnih početaka doveo do prestižnoga i komotnoga položaja na jednom od najmoćnijih europskih dvorova.

Ostavština Lovre Kurelića očituje se u njegovim djelima, pohranjenima u mnogim europskim knjižnicama, te u trajnom utjecaju koji je ostavio na povijest habsburške diplomacije i heraldike.

Lovro Kurelić, poliglotta, cortigiano e araldo imperiale, un istriano alla corte di Leopoldo I d'Asburgo

Riassunto

Lovro Kurelić, nato a Bogliuno verso la fine della Guerra degli Uscocchi (1615 – 1618), era originario di una famiglia che, fuggita dalla Bosnia davanti alla minaccia degli Ottomani, si era stabilita in Istria. Lovro Kurelić, orfano di padre, probabilmente perito in guerra, si appoggiò al resto della famiglia, soprattutto sullo zio, il parroco di Bogliuno Bernard Velijan e i cognati della zia, provenienti dalla famiglia dei Glavinić. Il rinomato storico e scrittore croato, il francescano Franjo Glavinić, aveva provveduto alla sua istruzione conseguita nei circoli ecclesiastici, un'esperienza che gli aveva permesso di intraprendere la carriera presso la corte asburgica.

Per la durata del XVII secolo, la corte degli Asburgo si era sottoposta ad un processo di modernizzazione e le persone colte stavano diventando sempre più rilevanti per il funzionamento dell'amministrazione, per le missioni diplomatiche e l'espletamento della comunicazione nel contesto di un Impero multinazionale. Ed è proprio grazie alla sua conoscenza della lingua tedesca, italiana e latina nonché delle lingue slave, che Kurelić aveva fatto carriera alla corte di Ferdinando III e in

seguito anche del suo erede Leopoldo I. Inoltre, come araldo boemo aveva partecipato a numerosi avvenimenti cerimoniali e diplomatici ma ricoprì anche un ruolo cruciale in qualità di traduttore e intermediario con le delegazioni russe e ottomane. Le sue abilità gli consentirono di prendere parte in missioni diplomatiche di grande importanza nel ruolo di traduttore e cortigiano, inclusa la missione del 1655 a Mosca, organizzata per le trattative di pace tra la Polonia e la Russia.

Accanto alla carriera ufficiale conseguita alla corte asburgica, Kurelić si occupava anche di un'attività particolarmente redditizia, legata alla redazione di genealogie di famiglie nobili provenienti da tutto l'Impero. Tra le più conosciute oggi, fu autore della genealogia della nobile famiglia Peverelli, di Giacomo Kettler duca di Curlandia e Semigallia e di quella che fu sicuramente la più prestigiosa, la genealogia dello zar russo Aleksej I Romanov. La sua posizione unica quale persona fidata dell'imperatore del Sacro Romano Impero, gli concesse la libertà di esprimere la propria creatività nel collegamento dei suoi clienti con avi mitologici e personalità di rilievo, conferendo così prestigio alla loro origine nobiliare ed evitando al contempo di inimicarsi gli Asburgo per aver interferito nei miti della famiglia imperiale.

Tuttavia, nonostante il suo successo, Lovro Kurelić dovette fare i conti con salari che venivano versati con grande ritardo, situazione tipica per gli ufficiali della corte asburgica. Il suo testamento rivela che egli si appellò ai suoi amici e mecenati, pregandoli di provvedere all'educazione dei suoi figli, riconoscendo l'istruzione quale chiave del proprio successo. In questo modo aveva sottolineato l'importanza del sapere, dell'impegno e della fede nelle proprie capacità quali basi dell'incredibile viaggio che era stata la sua vita, un viaggio iniziato da radici modeste e umili, che lo aveva portato a ottenere una posizione prestigiosa e comoda presso una delle corti più potenti d'Europa.

Il lascito di Lovro Kurelić si rispecchia nelle sue opere, custodite in numerose biblioteche europee e nel suo influsso esercitato sulla storia della diplomazia e dell'araldica asburgica.

Lovro Kurelić, an Istrian at Leopold I's court. Polyglot, imperial herald and courtier

Summary

Born in Boljun at the end of the Uskok War (1615-1618), Lovro Kurelić comes from a family that settled in Istria after fleeing Ottoman-ruled Bosnia. His father most likely died in the war, leaving Lovro orphaned, and relying on familial connections, namely his uncle Bernard Velijan, a parish priest from Boljun and his aunt's brothers-in-law from the Glavinić family. The Franciscan priest Franjo Glavinić, a notable Croatian author and historian, enabled him to receive an education in church circles, which served as a jumping-off point for Kurelić's career at the Habsburg court. During the 17th century, the Habsburg court was going through the modernization process and educated individuals were becoming more and more important for running administrative tasks, diplomatic missions and ensuring communication across the multinational Empire. With his knowledge of German, Italian, Latin, and Slavic lan-

guages, Kurelić made a name for himself in Ferdinand III and his successor Leopold I's courts. As the Czech herald, he participated in ceremonial and diplomatic events and was a crucial figure for translating and dealing with Russian and Ottoman ambassadors. His skills enabled him to participate in important diplomatic missions as an interpreter and courtier, including the 1655 mission to Moscow, where peace negotiations between Poland and Russia took place.

Besides his official court career, Kurelić was hired for lucrative genealogical jobs for noble families throughout the Empire. Among the many well-known family trees he authored are those of the noble Pevereli family, Duke Jacob Kettler of Courland and Semigallia, and the most well-known one of all, the lineage of the Russian Emperor Alexei Romanov I. His unique position as someone close to the Holy Roman Emperor allowed him to be creative in linking clients to mythical and prestigious ancestors, thereby enhancing the reputation of their noble lineage, while at the same time avoiding the wrath of the Habsburgs by not encroaching upon their family myths.

Despite his success, however, Kurelić often dealt with late payments, a common occurrence for the Habsburg court officials. His will revealed that he turned to his friends and sponsors to ensure the education of his children because he viewed education as the key to his success thus underscoring the importance of knowledge, effort and belief in oneself as the foundations of his incredible life journey that took him from his humble beginning to a prestigious and comfortable position at one of Europe's most powerful courts.

Lovro Kurelić's legacy is found in his works, stored across many European libraries, and in his long-lasting influence on the history of the Habsburg diplomacy and heraldry.

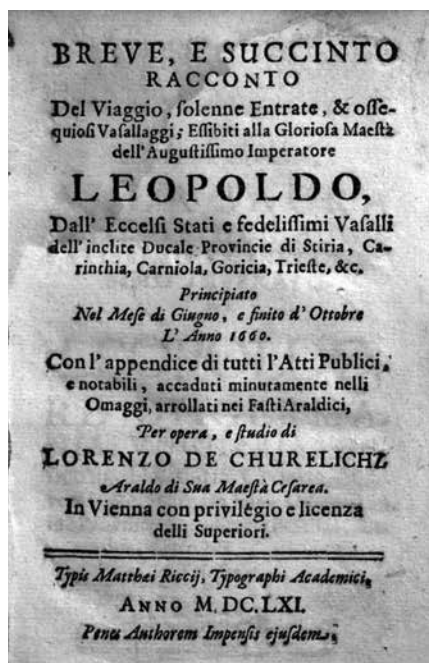
Prilozi

Epitaf Lovri Kureliću

Laurentius Churlitz

Hoc sub gelido Marmore jacet D. Laurentius Churlitz Istrianus, Boljuno ex Comitatu Pisinensis oriundus, Caesaris Leopoldi I Consiliarius, S. Rom. Imp. Heroaldus. Pro quo dic Viator Requiem, ut per te Requies dicatur. Gratae Memoriae ergo Sebastianus Glavinich de Glamotsch Consobrinus Istrianus Petinensis, Caesareus Sacellanus, Moscoviticae Linguae Interpres, Paroechus in Gonovitz Posuit. Anno 1687. Obiit 5. Martii 1681.

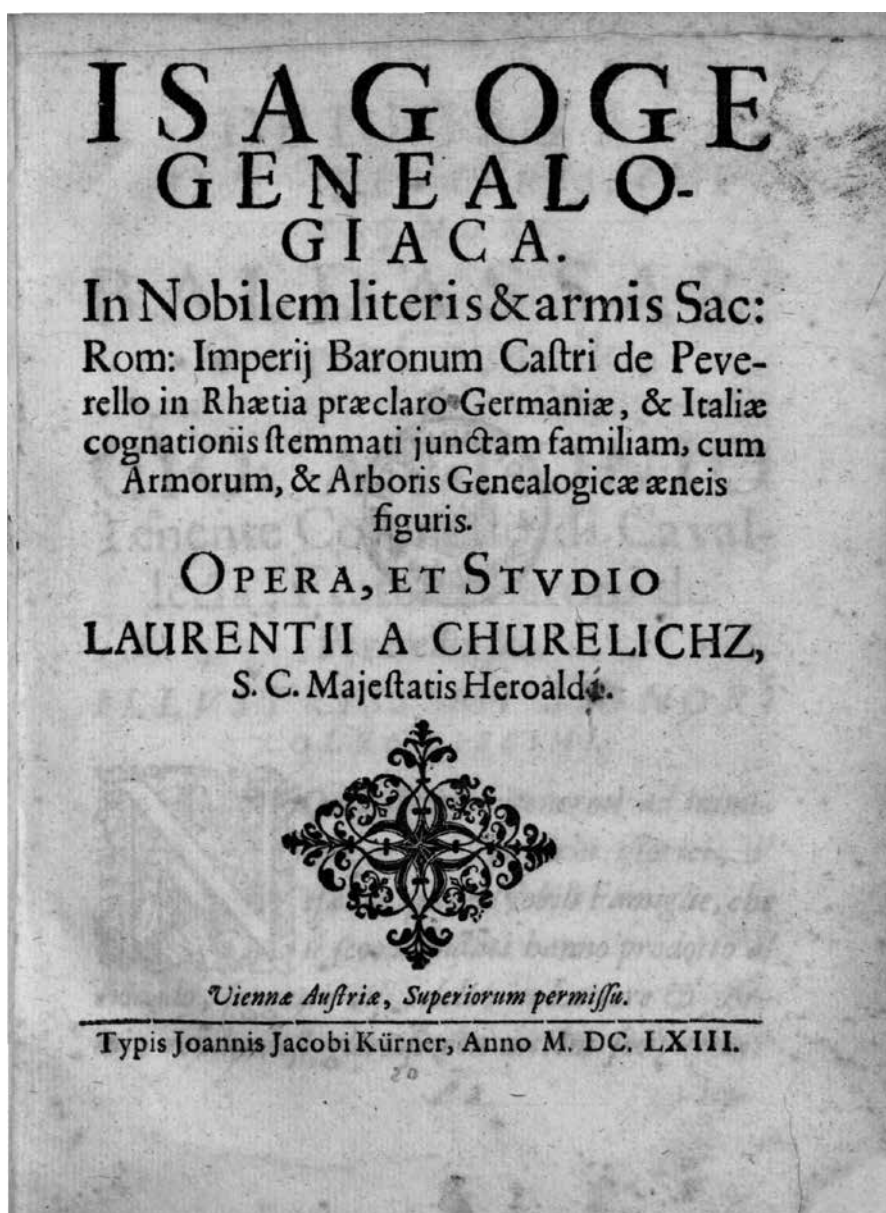
Pod ovim hladnim mramorom počiva gospodin Lovro Kurelić, Istranin, podrijetlom iz Boljuna u Pazinskoj grofoviji, savjetnik cara Leopolda I., herald Svetog Rimskog Carstva. Prolazniče, izmoli za njega „Pokoј vječni“ pa nek tvojim posredstvom počiva u miru. U znak sjećanja postavio je Sebastian Glavinic iz Glamoča, rođak iz Istre, Pićanac, carski kapelan, prevoditelj ruskoga jezika i župnik u Konjicama. Godine 1687. Umro 5. ožujka 1681.

Sl. 1. Naslovnica Kurelićeva djela *Breve, e succinto racconto del Viaggio, solenne Entrate, & ossequiosi Vasallaggi, Essibiti alla Gloriosa Maestà dell'Augustissimo Imperatore Leopoldo, dall'Eccelsi Stati e fedelissimi Vasalli dell'inclite Ducale Provincie di Stiria, Carinthia, Carniola, Goricia, Trieste, & c. principiato nel Mese di Giugno, e finito d'Ottobre L'Anno 1660*, Vienna 1661.

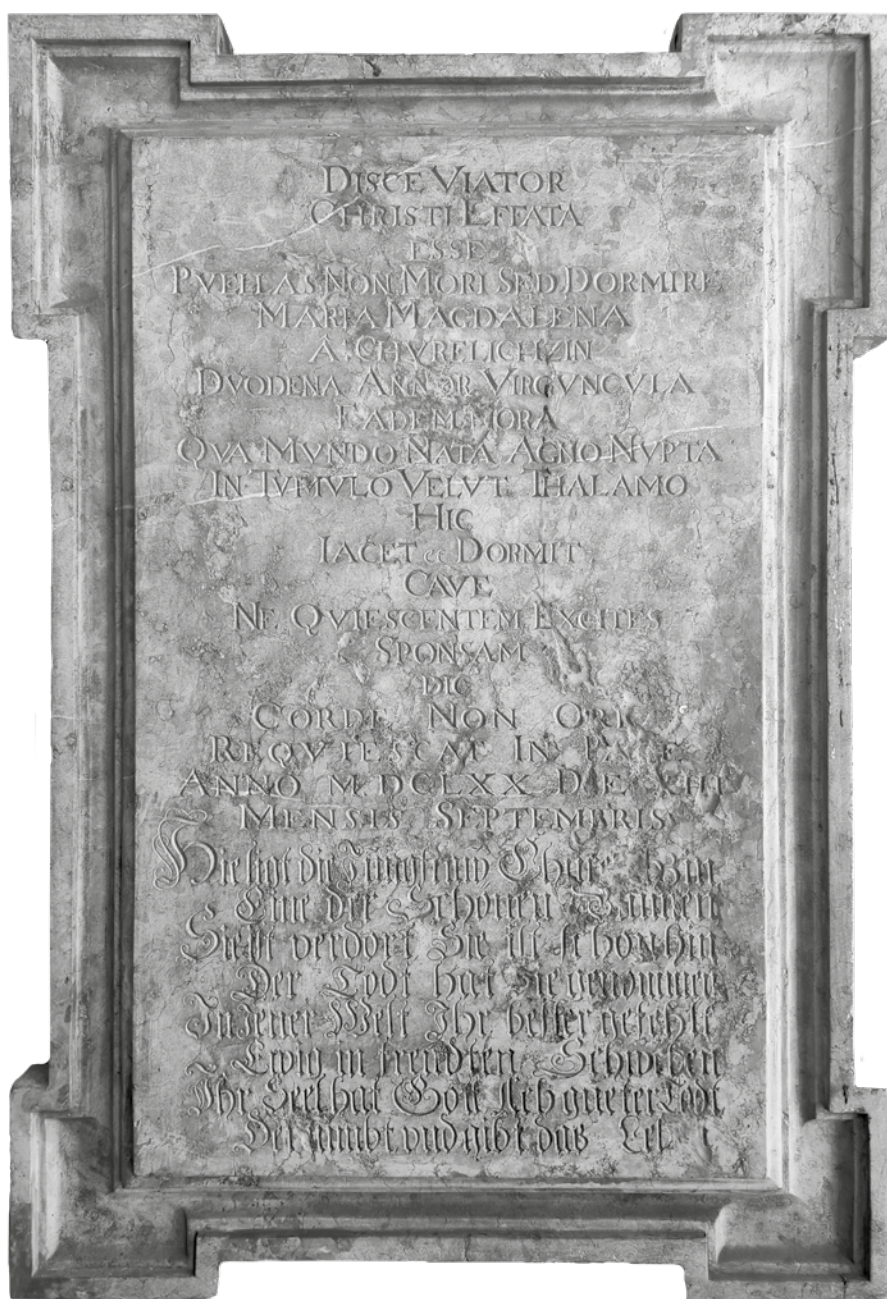
Sl. 2. Krunidba Leopolda I. u Frankfurtu 1658. Lovro Kurelić, tada češki herald, prikazan je u središnjem dijelu slike kao najvažniji među carevim heraldima, neposredno ispod krune Svetoga Rimskog Carstva i jediniji koji gleda prema promatraču (Kurelić, *Breve, e succinto racconto*).

Sl. 3. Naslovnica Kureličeva djela *Isagoge Genealogiaca*. *In Nobilem literis et armis Sac: Rom: Imperii Baronum Castri de Peverello in Rhaetia praeclaro Germaniae, et Italiae cognationis stemmati junctam familiam, cum Armorum, et Arboris Genealogicae aeneis figuris*, Viennae Austriae 1663.

Sl. 4. Naslovnica Kurelićeva djela *Genealogia Serenissimorum ac Potentissimorum Curlandiae et Semgalliae Ducum*, Viennae Austriae 1676.

Sl. 5. Nadgrobni spomenik Kureličeve kćeri Marije Magdalene (u. 1670.) s unutarnje strane neogotičkoga arkadnog hodnika (pored jedanaestoga luka) na zapadnom pročelju franjevačke crkve (*Minoritenkirche*) u Beču. Autorova fotografija.

